

שו"ת בין ת"ח דתי לאומי לראש כולל חרדי אודות גיוס לצבא במלחמת "חרבות ברזל"

הרב מרדכי גרוס

ראשי פרקים:

פתיחה

הימנעות מגיוס בשל המצב הרוחני

סיבות עומק להימנעות מגיוס

סיכום

פתיחה

בשמחת מצוה בה השתתפתי, פנה אלי תלמיד חכם יקר ששוקד על תלמודו יום ולילה, ומשמש כראש כולל חרדי, בידוע שאני משמש כר"מ בישיבת הסדר ומתוך אכפתיות לעם ישראל שאלני אודות בחורי הישיבה הלוחמים במלחמת "חרבות ברזל". כשראיתי את מידת ההתעניינות שלו, שאלתיו מדוע אחינו החרדים אינם מצטרפים למצוות מלחמת ישראל בשעה בה חסרים חיילים. תשובתו החלה בטיעון אחד, התחלפה לטיעון שני וכן הלאה לפי המענה שהשבתי לו.

המשכנו להתכתב בדוא"ל, ובירורי הדברים התארכו והגיעו לעשרות עמודים. הדברים מתפרטים להגדרות מצוות כיבוש הארץ והצלת ישראל ולטענות יסודיות ביחס לגאולת ישראל. השבתי לו דברים בהירים המבוססים על תורתנו הקדושה כפי שלמדנוה מרבותינו.

מוגש לפנינו סיכום מתומצת ובהיר של הדברים, בחלק הראשון בגדרי מצוות כיבוש הארץ והצלת ישראל. ובחלק השני בירורי עומק ביחס לגאולת ישראל בימינו. כאשר הדברים מבוססים על פי יסודות נאמנים מהתנ"ך, דברי חז"ל ומהפוסקים.

חלק א: הימנעות מגיוס בשל המצב הרוחני

ת"ח דתי לאומי:

ידידי, אנא הסבר לי, מדוע אינכם חשים למצוות עשה של כיבוש ארץ ישראל (כדברי הרמב"ן במצוות עשה ד המוסכמים ופשוטים שהמצווה היא גם לשמור על השלטון היהודי בארץ הקודש), למצוות עשה של מלחמת מצווה לעזרת ישראל מיד צה, ולמצווה גדולה של פיקוח נפש להצלת כלל האומה? כמו כן, האם אינכם מוטרדים מלעבור על איסור לא תעשה של 'לא תעמוד על דם רעך'? משפחות הלוחמים כורעות תחת הנטל, אנשים בעלי עשרה ילדים מתנדבים ומוסרים נפש, חיילי מילואים נקראים שוב ושוב לקרב, ומקדימים את גיוס בני ישיבות ההסדר ותלמידי המכינות. למעשה, חסרים חיילים רבים. אשמח שתסביר לי מהו הציודר ההלכתי להימנע ממצוות גדולות אלו.

ראש כולל חרדי:

התשובה פשוטה, כשם שחילוני לעולם לא ישלח את בנו למקום שיש אחוז קטן שיהפוך אותו להיות חסיד "סאטמר", כך אין לצפות מחרדי שישלח את בנו למקום שיש סיכוי ולו קטן שתיחלש יראת השמים שלו.

ת"ח דתי לאומי:

איני מבין תשובתך. כיצד שייך לתלות את קיום מצוות ה' יתברך לפי מדד התנהגותו של יהודי שאינו דתי? אנו נדרשים לקיים מצוות ללא קשר לאחינו שאינם דתיים. מה שאח טועה היה עושה או לא, אינו פוטר אותנו מחיובי תורה מובהקים בשום אופן, כך שאיני מבין כיצד דבריך מיישבים את שאלתי. האם העובדה שחילוני אינו מצפה ממני להשיב אבדה בתנאים מסוימים פוטרת אותי מלקיים את המצווה ולהשיב את האבדה?

ראש כולל חרדי:

מחילה, לא נתתי דעתי לשאלתך מצד חיוב התורה, כי איני מורגל שמתייחסים לגיוס לצבא כמצווה. אמנם אכן יש לאי הגיוס סיבה הלכתית. הצבא מתעלל בחיילים החרדים. לדוגמה, הנגד ארי רוזנפלד שעצור באשמת הדלפה. הוא נכלא כאחרון מחבלי הנוח'בא ללא אפשרות לשיחה עם עו"ד, כשעיניו קשורות כל היום בעוד הוא נתון בצינוק ללא ידיעה מתי יום ומתי לילה, וכל זה באשמה שהעביר לראש הממשלה מסמך שהוסתר ממנו על ידי הדרג הצבאי. האם אתה רוצה שלצבא כזה נתגייס?

ת"ח דתי לאומי:

דבריו נשגבים מבינתי. אתה מציין מקרה נדיר, ועל בסיסו הנך סבור לדחות מצוות הצלת רבים מפיקוח נפש ציבורי, בשל חשש רחוק ביותר להתעללות מצד מערכת המשפט? הלא מצוות מלחמה דוחה חשש של פיקוח נפש של כל המצווים לצאת למלחמה, וכי לא תדחה חשש רחוק ביותר להתנכלויות של המערכת המשפטית?

ראש כולל חרדי:

אכן, ההתעללות בנגד החרדי הוא מקרה נדיר ביותר. אך איך אפשר להתגייס לצבא שמסכן חיילים שלא כדין? במקום למחוק את עזה הצבא גורם לחיילים פיקוח נפש ומסכן אותם שלא לצורך. זה ממש פיקוח נפש שדוחה את כל התורה!

ת"ח דתי לאומי:

אתה נוקט בעמדה שגורסת להימנע מלהתגייס, ובזה לגרום לפיקוח נפש של רבים, רק כדי להימנע מחשש להיכנס לסכנה פרטית שלא כדין? הלוא בשעה נתונה זו, אין לנו דרך אחרת להציל את הכלל. המשמעות המעשית של טענתך היא בעצם החלטה לגרום פיקוח נפש ודאי בגלל חשש שהמתגייס יסתכן שלא כדין? כדי להימנע מחשש לעבור על מצוות עשה של 'והי בהם', נגרום לפיקוח נפש של כלל ישראל? איזה הגיון יש בטיעון זה?

אביא לכך דוגמה כדי לשבר את האוזן. אם בתקופת השואה היה אפשר להציל למעלה מששה מיליון יהודים על ידי לחימה פרטיזנית, אך זו הייתה לחימה בה עלולים חיילים יהודים למות שלא לצורך מצד כללי לחימה מעוותים. האם היה היתר למישהו לא להתגייס כדי להציל יותר מששה מיליון מבני עמנו?! יתירה מזו, כאשר לחייל ולמפקד אין אפשרות להשתמש בכלי נשק יעילים יותר, מבחינתם אין כל איסור בהסתכנות, כיון שאדרכא הם פועלים לפי מיטב היכולת המצויה בידם להציל רבים, וממילא הם מצווים להתגייס על פי ציווי תורתנו הקדושה. ומי שעובר על האיסור הנורא הוא הגורם המשפטי שאוסר את השימוש בכלי הנשק היעיל.

ראש כולל חרדי:

אני מבין את החשבון שלך בנוגע לסיכון הגוף, אך בנוגע לסיכון הנפש הדין שונה. אין לצפות מאדם חרדי שישלח את בנו למקום שיש סיכוי ולו הקטן שייחלש מאד ביראת שמים. בנוגע ליראת שמים אי אפשר לוותר בשום מחיר.

ת"ח דתי לאומי:

יראת שמים הינה בהחלט דבר יקר מפז, וחכמינו הגדירו אותה "אוצר". אבל אם מתגייסים

בקבוצות שמורות כמו שמתגייסים בני ישיבות ההסדר, יש את כל הסיבות להניח שלא תהיה היחלשות ביראת שמים. אך גם לפי הבנת המציאות שאתה מציג איני מבין את הטיעון שלך - גם אם יש חשש קטן להיחלשות ביראת שמים, יש לגבר לאזור חלציו, להתאמץ ככל יכולתו לשמור ולהוסיף יראת שמים ולהילחם להצלת כלל ישראל. הרי אפילו אם נדמה את החשש הרחוק להיחלשות ביראת שמים לחשש רחוק לפיקוח נפש, הדין מורה לדחות את החשש הרחוק אפילו של פיקוח נפש מפני מצוות המלחמה, שדוחה את חשש פיקוח הנפש הפרטית של כלל העם המצווים לגשת למלחמה. זה נכון הן מצד מצוות כיבוש ארץ ישראל והן מצד מצוות מלחמה לעזרת ישראל מיד צר. חשש רחוק בוודאי נדחה גם מפני איסור לא תעמוד על דם רעך, כפי שכתבו הפוסקים בסימן תכו של חושן משפט. ואם כך נכתב לגבי לא תעמוד על דם רעך של אדם פרטי, כל שכן ביחס להצלת כלל ישראל.

בנוסף לאמור, ולאור תשובותיך שכה קשות לי, הייתי שמח לשאול אותך שאלה מעט אישית. האם אי פעם חשבת על כך שארבע פעמים עם ישראל חטאו בכך שלא מסרו את נפשם החומרית והרוחנית על ארץ ישראל? (בתקופת המדבר - חטא המרגלים. בכיבוש ארץ ישראל בימי יהושע בן נון - התרשלו מלכבוש חלק מהמקומות. בימי חורבן בית ראשון - כאשר הנביא ירמיהו ציווה על שארית הפליטה להישאר בארץ, הם ירדו למצרים בכל זאת. ובעליית בית שני בימי עזרא - התרשלו רבים מלעלות.) אולי הפעם הזאת היא ההזדמנות שה' יתברך נותן לנו לתיקון? תאר לך שאתם, אחינו החרדים היקרים, הייתם משקיעים את הכוחות הפוליטיים והמאמצים חברתיים שלכם בהקמת חטיבות מותאמות לחלוטין לציבור החרדי, האם לא היה בזה ברכה רבה תוך כדי קיום המצוות הגדולות ביותר בתורה? במצב כזה יכולים היו לחבור לכוחותיכם הפוליטיים הדתיים לאומיים, ובמקום להיות נגד כלל האומה, נוכל להתאמץ להיות יחד כל החברה המאמינה באלוהי ישראל ובתורת משה.

ראש כולל חרדי:

ניסיונך להשוות את המציאות של מדינת ישראל בימינו לארבעת הפעמים בהם הקב"ה ניסה אותנו על ארץ ישראל אינו עולה יפה, שהרי אף פעם לא היה ניסיון ביחס ליישוב ארץ ישראל, באופן שהיה כרוך בסכנה של ירידה ביראת שמים עד כדי שמד כפי שיש בימינו.

ת״ח דתי לאומי:

בנקודה זו נראה לי שתודה לי שטעות בידך. בתנ״ך מפורש שבשתי הפעמים בהם נכנסו עם ישראל לארץ הקדושה, הייתה סכנה שכזו. הלא התורה מזהירה חוזר וזהה להשמיד את כל העם הנמצא בארץ כנען, שמא ח״ו ילמדו מהם ישראל לעבוד עבודה זרה, ויתחתנו עם נשותיהם וייקחו בנים גויים לבנותיהם. האם אזהרות חוזרות אלו נאמרו לריק? ברור שהייתה

שם סכנה רוחנית ממשית, וכנגדה התורה חוזרת ומוזהירה! אנו גם מכירים את סוף הסיפור; בספר שופטים מתואר שהיו חלקים מעם ישראל שנכשלו, ואימצו עבירות החמורות ביותר של הגויים. גם בימי עזרא ונחמיה מפורש שחלק מהעם הפסיק לשמור את השבת ושאר מצוות, ואף התחתנו עם נשים גויות והילדים דברו בשפת הגויים, עד כדי כך שלא ידעו לדבר בלשון הקדש, ואין לך שמד גדול מזה!¹

הרי לפניך מפורש בתנ"ך שה' יתברך ציווה עלינו לעלות לארץ הקודש, לכבוש ולהתיישב בארץ ישראל למרות שיש בזה סיכון רוחני. עם זאת, כמובן שאנו נדרשים להוסיף בלימוד תורה וקדושה ולצמצם את הסכנות ככל האפשר.

ראש כולל חרדי:

ביחס לסיכון הרוחני בעלייה בימי יהושע ובימי עזרא ונחמיה, נראה ששם זו הייתה הוראה מיוחדת של הנביא, ואין להקיש משם ליימינו. מוכרחים אנו לנקוט כך, שאם לא כן כיצד נסביר את הנהגת גדולי הדור החרדים ביחס לעלייה לארץ הקודש? לגבי טענתך שעבור מלחמת מצוה ופיקוח נפש של רבים יש צורך אפילו למסור נפש, זו עדיין אינה סיבה להיכנס אפילו לחשש קטן של היחלשות ביראת שמים, כי להצטנן ביראת שמים זה בגדר ייהרג ואל יעבור, שחמור מפיקוח נפש. כך העיד הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל, שבחור אחד בא פעם לרבינו החזון איש זצ"ל, ואמר לו שהוא מכיר את עצמו, וברור לו שאם ילך לצבא לא יתקלקל, אך יש לו חשש שמא יצטנן ביראת שמים והשיב לו החזון איש, שלהצטנן ביראת שמים זה ייהרג ובל יעבור. וכשאלו אותו בנוגע לגיוס בנות מהו המקור לכך בהלכה, הצביע החזון איש על ליבו הטהור ואמר: כאן זה כתוב!...

ת"ח דתי לאומי:

כנראה כוונת החזון איש הייתה שיש לעשות כל מאמץ אפשרי לשמור על יראת השמים, שהרי בלתי אפשרי לומר שחשש רחוק לירידה רוחנית של יחיד הוא בגדר ייהרג ואל יעבור כפשוטו. זהו חידוש גדול מאוד ובלתי אפשרי בתורתנו הקדושה. ראשית, התנאים הקדושים למדו את המצוות שלגביהם יש דין של ייהרג ואל יעבור מפסוקים ומקורות מובהקים. לו הייתה מציאות נוספת בה קיים דין זה, הוא חייב היה להיות נלמד מפסוקים ולהיזכר בדברי חז"ל.

1 "גם צימים הם ראיית את היהודים השיבו נשים אשכנזיות עמניות מואביות: וכניהם חצי מדבר אשכנזית ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם" (נחמיה יג, כג-כד). כך מפורש גם בספר עזרא (פרק ט). אתה בוודאי מכיר את דברי הגמ' במסכת קידושין (ע, א) שהסבירה את הפסוק בספר נחמיה: "ואלה העולים מתל מלח... ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מִיִּשְׂרָאֵל הם" (נחמיה ז). תל מלח - אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום, שנהפכה לתל מלח. ופרש רש"י שם: "מעשה סדום - שהיו מגלי עריות, דכתיב: רעים וחטאים רעים בנופם וחטאים בממונם". ועיין בספר העיקרים לר' יוסף אלבו (פרק כב מאמר ג): "לא עלו עם עזרא אלא מתי מספר, והגדולים שבישראל והחכמים והמיוחסים כולם נשארו בבבל".

שנית, אפשרות זו נשללת בפירוש בדברי הפוסקים,² כיצד ניתן לחדש שחשש רחוק לירידה רוחנית משמעותית הינה בגדר ייהרג ואל יעבור, בניגוד למה שה' יתברך ציווה עלינו במפורש בתנ"ך ובדברי הנביאים כפי שפירטנו לגבי העליות לארץ ישראל בימי יהושע ובימי עזרא, וכי יעלה על הדעת שה' יתברך הורה לישראל לעשות איסור שכרוך בגדר ייהרג ואל יעבור?! כמו כן הרי זה נוגד תשובות הלכתיות רבות שכתבו פוסקים קדמונים ביחס למי שנוקק לפרנסה, ובניו ימותו ברעב אם לא יתאמץ לפרנסם באופן שיש בו מקצת הסיכון לירידה רוחנית משמעותית. האם נורה לו שאסור לו להתאמץ לפרנסם גם אם ימותו ברעב, או שנאמר לו שיחזק עצמו בכל חיזוק אפשרי, ויתאמץ שלא לרדת ירידה רוחנית, אך יעשה את המוטל עליו על פי הדין לפרנס את בניו?!

אוסף גם שבמהלך הגלות היו עמים שכפו את ילדי ישראל להתגייס לצבא. שם היה סכנת התבוללות רצינית, ומעולם לא שמענו שנהגו בזה ליהרג ולא להתגייס. כמו כן הגמרא בכתובות (קיא, א): ״תנו רבנן: לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל״, והדברים נפסקו להלכה ברמב"ם.³ מדברי חז"ל עולה שחשיבות מצוות ישוב ארץ ישראל גוברת על הרצון לחיות בביטחון רוחני מוחלט בעיר שרובה ישראל.

כיוצא בזה ישנן מצוות רבות שהתורה מצווה, למרות שהן מעמידות את האדם בהתמודדות כה קשה עד שהוא עלול ליפול לירידה רוחנית משמעותית. איסור נישואים של כרות שופכה ומזמה. הדין שיהדר אדם ולא ירד מארץ ישראל לחו"ל אפילו אם נצרך לצאת כדי לשאת אישה, ללמוד תורה או לפרנסה (כפסק הרמב"ם). ועל זה הדרך אנו מצויים במצוות רבות שמכניסות את האדם לסיטואציה מאוד מאתגרת, וה' יתברך מצפה מהאדם להתמודד עם הקושי באופן הטוב ביותר שאפשר.

ראש כולל חרדי:

איני יודע כיצד ליישב את דברי החזון איש עם כל הראיות שמנית, אך בכל אופן גם לדברך נראה לי שהנידון שלנו שונה. לא מדובר על חשש הצטננות ביראת שמים של יחיד, אלא של

2 כגון בדברי הלבוש באו"ח סימן שו סעיף יד, שנוקט שרק בהמרת דת וג' עבירות חמורות יש דין של ייהרג ואל יעבור, ואפילו לא כשגויים חוטפים ואונסים בת לעבור בקביעות את כל שאר עבירות התורה. כך עולה גם משאר הפוסקים (באו"ח סוף סימן שו), שם עוסקים במי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, שמצווה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה. ועולה במפורש מדברי הפוסקים שם שאין לבת דין של תיהרג ולא תעבור, אלא אם כן אונסים אותה לעבור על ג' עבירות חמורות כפי שנוכר שם (סימן שכה סעיף י').

3 הלכות מלכים פ"ה

ציבור, וכמו שבפיקוח נפש ציבורי הגדרים ההלכתיים שונים בתכלית, כפי שהרחיבו גדולי ישראל בספריהם, כך גם בפיקוח נפש רוחני. לכן אפילו בחשש רחוק של הצטננות רוחנית יש ליהרג ולא לעבור כשמדובר בציבור.

ת"ח דתי לאומי:

דבריו ממש סותרים את ציווי התורה בעליה הראשונה לארץ ישראל בימי יהושע, ואת הציווי על ידי הנביאים לעלות מהגולה בימי עזרא ונחמיה. באותם פעמים הקב"ה ציווה עלינו להתאמץ על כיבוש וישוב ארץ ישראל למרות הסיכון הרוחני הכללי. כך באותו אופן אנו מצווים להתאמץ ולהוסיף תורה וקדושה, ולקיים את הציווי לרשת את הארץ, ולהגן על עם ישראל מפני הגויים שסביבנו.

כמו כן דבריו נוגדים את כללי ההיגיון של תורתנו הקדושה. שהרי אם אצל היחיד התורה חסה יותר על חייו יותר מאשר על חשש ירידה רוחנית כפי שהוכחנו בפסקה הקודמת. כך יהיה הדין אצל הכלל שבו שני צדי המשוואה גדלים בהתאם; החשש הרוחני של כלל, וגם ערך החיים של כלל. כיון שהיחסים בין שני הצדדים גדלים בהתאם, הדין אמור להישאר שווה. אי אפשר לחדש חידוש עצום כזה בלי שנמצא לו מקור מובהק.

בנוסף לכך, אם הגענו למציאות של פיקוח נפש גופני של כלל האומה מול חשש לירידה רוחנית, יש לעצור את מהלך החיים, להתאמץ ולטכס עצה עד שנמצא פתרון ראוי, שעל ידו נוכל להציל את כלל האומה, ולמעט ואולי אף לבטל את הירידה הרוחנית, אך אי אפשר לשבת 'רגל על רגל' במצב אקוטי, ולא להושיט יד!

אנו בהחלט מסכימים שעמוד השדרה של העם היהודי הוא הדבקות שלהם באמונה בה' ובתורתו, ושכוח הקיום וההשרדות של עם ישראל הוא חזקו הרוחני ולא החומרי. בשום מחיר שבעולם לא נאפשר גזירה לעזיבת אמונה והפסקת לימוד התורה, כפי שנלמד מלשון תשובת רבי עקיבא לפפוס (ברכות סא, ב) שכשם שהמים הם מקום חייהם של הדגים, כך ויותר מכך התורה היא מקור חייהם של עם ישראל, אלא שברוך ה' איננו עסוקים כלל וכלל בגזירה לעזיבת אמונה והפסקת לימוד תורה. הנידון הוא גיוס מבוקר לקבוצות שמורות של חברה דתית וחרדית, באופן שלא יוביל בשום אופן לעזיבת דבקות בה' יתברך ובתורתו. כאשר יש מצוות כיבוש ארץ ישראל והגנה על עם ישראל מפני אויבים הרוצים להשמידנו, אנו מצווים לקיים מצווה חשובה זו.

ראש כולל חרדי:

מדוע אתה מתעלם מהשמד הנוראי שמתחולל בצבא? הסקרים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדברים על נשירה של 40% מהציבור הדתי לאומי בצבא.

ת"ח דתי לאומי:

ידידי, במחילה אתה מבלבל נתונים. הסקר עליו אתה מתבסס אינו עוסק בנושאים תוך כדי הצבא, אלא בנשירה כללית. הוא כולל נשירה בגיל התיכון, ובכל מיני מסגרות צבאיות ולא רק של הסדרה, וכן בנשירה בגיל מבוגר יותר. ברוך ה' אין נשירה כזו גדולה בציבור הדתי לאומי. הסקר הזה לא נועד לברר אחוזי נשירה בציבור מסוים, אלא הוא סקר כללי שנועד למטרות שונות לחלוטין, ולכן אינו מהימן למה שאינו מטרת הסקר. ד"ר עידו ליברמן שהוא סוציולוג בכיר ומומחה לסטטיסטיקה עשה סקר גדול ביותר שנועד לברר נקודה זו, והסיק שיש כ-14% נשירה בציבור הדתי לאומי. רובו קורה בגיל תיכון, לאחר מכן בגיל מבוגר באקדמיה, ורק במקום השלישי מגיע נשירה בצבא. כך שהצבא אינו גורם לאחוזי הנשירה המדוברים. עוד עלה בסקר שככל שהמשפחה תורנית יותר כך אחוזי הנשירה הולכים ויורדים.

ראש כולל חרדי:

14% של נושרים זה נורא ואיום, האם אין זו סיבה לדעתך שלא להיות דתי לאומי?!

ת"ח דתי לאומי:

ראה, זהו בהחלט אחוז נורא, שצריך להתאמץ ולהוסיף עוד ועוד תורה וקדושה כדי להתגבר עליו, אך איני סבור שזה מהווה סיבה לעזיבת מצוות התורה לכיבוש הארץ ולהגן על כלל ישראל. כפי שכבר הזכרתי, רוב הנשירה קיימת מחלקים בחלקים שלצערנו כבר חלשים מאוד ברוח. ככל שהנך משתייך לחינוך יותר תורני כך אחוזי הנשירה הולכים ומתמעטים, ובציבור הדתי לאומי יש במקביל התקדמות קבועה להוספת עוד ישיבות ואולפנות, כוללים וכוללי דיינות, כך שהקודש הולך ומתרבה ברוך ה'.

דרך אגב כמה אחוזי נשירה יש בציבור החרדי? אם אנו מעוניינים להשוות ציבור מול ציבור, הבה נהיה הוגנים ונביא נתונים מסודרים עם סקרים מפורטים משני הציבורים. האם אתה מכיר את הסקר שהוגש לכנסת על ידי אסף וינינגר לבקשת חבר הכנסת יעקב מרגי, בו מצא שכ-28 אחוזים מכלל התלמידים שנושרים מכל מסגרת לימודית בגיל התיכון הינם תלמידים חרדיים. האם אתה מבין את משמעות העניין? האם אך מקרי הוא שהקימו בשנים האחרונות כשישים ישיבות תיכוניות חרדיות?!

ראש כולל חרדי:

לא, איני מכיר את הסקר שאתה מציג, והוא בהחלט חידוש עבורי. קשה לי למצוא סקר מסודר, אצלנו לא מודדים דברים כאלו. נהוג להזכיר רק את הסקרים העוסקים בנשירה של הציבור הדתי לאומי. ביחס למתרחש בנידון בציבור החרדי כלל לא מונים מספרים. ככל אופן, אני

מסכים שאם דנים אודות ציבור מול ציבור צריך ללמוד היטב את הנושא מכל צדדיו. הנידון שלנו הוא על נושרים בעת השרות הצבאי. כמה לדעתך נושרים בעת שהותם בצבא?

ת"ח דתי לאומי:

את הנשירה בצבא בעת שירות דרך ישיבות ההסדר קל מאוד למדוד. מספיק לעבור בין ראשי ישיבות ההסדר ולשאול אותם. בישיבות שאני מכיר יש פחות מאחוז בודד של נשירה בעת השירות הצבאי.

ראש כולל חרדי:

כיצד אתה יכול לומר שבודדים בלבד נושרים בעת הגיוס הצבאי, והלא הרב משה צוריאלי זצ"ל כתב שהרב צבי יהודה הורה לתלמידיו שלא להתגייס, מפני שאחוזים גבוהים של המתגייסים נטשו שמירת התורה, ורבים מהם הפכו למחללי שבתות, מפני אווירה של שנאת דת ששררה בימים ההם. בימינו הרב דוד פנדל שליט"א ראש ישיבת הסדר בשדרות כתב: "במשך שנים שלחנו את הבנים להתאבדות רוחנית המונית".

ת"ח דתי לאומי:

ידידי, אתה מצטט משפטים מסולפים ומנותקים מהקשרם. הרב פנדל דיבר על דברים שקרו בעבר לפני שנים רבות, אצל מי שהתגייס ליחידות מיוחדות שלא במסגרת ישיבות ההסדר. הוא עצמו הדגיש באותם משפטים, שכיום המצב שונה וגם ביחידות המיוחדות יש אווירה המכבדת את שמירת הדת, ובוודאי בגיוס דרך ישיבות ההסדר המצב הרבה יותר שמור ובטוח. גם הרב צוריאלי שכתב שהרצי"ה אמר לתלמידיו להמשיך בתלמודם בישיבת מרכז הרב, כתב שנקט כך בעיקר משום שבשנים הללו לא היו צריכים חיילים רבים כל כך, והוסיף שאולי היה זה גם עקב נשירה כתוצאה מאווירה של שנאת דת. לא מדובר על גיוס בקבוצות של דתיים דרך ישיבות הסדר. בנוסף לכך המצב היום שונה בתכלית מהאווירה שהיתה קיימת בעבר. יש כיום כבוד גדול לשמירת המצוות, וברוך ה' כפי שכתבתי אחוזים בודדים ביותר נושרים בצבא בגיוס דרך ישיבות ההסדר.

ראש כולל חרדי:

אני מתנצל על ציטוטים לא ענייניים, זהו חומר שהובא לפני בלא שבדקתי אותו. כיון שאתה אומר שבגיוס דרך ישיבות ההסדר כמעט ואין נשירה בצבא, ואני לא בדקתי זאת, ואיני חושב שמישהו בציבור שלי בדק זאת בצורה רצינית, אצטרך לעבור לטיעונים מהותיים, שעד כה לא פתחתי אותם. אך אין ברירה, ולכן אשתף אותך שהסיבה האמיתית לאי הגיוס נעוצה ביסודות עמוקים יותר. אך לשם כך עלינו לפנות זמן נוסף, כי הדברים יארכו.

חלק ב: סיבות עומק להימנעות מגיוס

ראש כולל חרדי:

שׁאֹל שאלת מדוע החרדים אינם מתגייסים לצבא. השבתי לך תשובות אותן דחית, ואני אכן מודה שסיבות אלו אינן מבוססות דיין. עקב כך הגענו למסקנה שהסיבה לאי הגיוס נעוצה ביסודות רוחניים עמוקים יותר. כעת, כשפינינו לכך זמן, אנסה להסביר לך את העניין: המדינה טמאה! לא ייתכן בשום צורה שמדינה זו היא ״יסוד כיסא ה' בעולם״ כדברי הרב קוק (אורות ישראל ג, ז). חוקיה חוקי ערכאות, יסודותיה מכוונים להשכחת הדת, ואי הזכרת שם שמיים הייתה תנאי במגילת עצמאותה. כיון שהמדינה טמאה, בלתי אפשרי מבחינתנו להתגייס לצבא!

ת״ח דתי לאומי:

ראשית אני מברך אותך על כך שאתה פותח את נקודת האמת של הנושא, ואכן נראה שזהו שורש הדיון. שאלה זו אותה העלית, יכולה להסביר את מכלול התנהלות הציבור החרדי היקר והאהוב. הוא מסביר מדוע לא מתגייסים, ומדוע לא מתפללים לשלום ולהצלחת חיילי צה״ל. כמו כן מובנת הסיבה מדוע חרדים רבים מעלימים מס מהמדינה, ואינם רואים בזה גזל של רבים.

אולם, השאלה האם המדינה הינה ״יסוד כסא ה' בעולם״, אינה פוטרת מהמצווה המעשית של לא תעמוד על דם רעך ומהציווי להציל מיליונים של יהודים מפיקוח נפש. דינים שוודאי שאינם תלויים בהגדרה המופשטת של המדינה ככיסא ה' בעולם, ואינם מותנים בקדושת המדינה. באופן כללי, גדר שלטון יהודי אינו תלוי בגררי קדושה של יסוד הופעת שכינה בעולם, אם כי ברור לי שכשמבינים את משמעות מציאותם של ישראל בעולם, ברור הדבר שמציאות של שלטון ישראל זו הופעת שכינה מרכזית בעולם.

לדעתי, מי שטוען שיסודות המדינה נועדו כוונה להשכחת הדת, אינו מבין כיצד הם צמחו בפועל. הציבור היהודי כולו בנה את מדינת ישראל, ובהתאם לאופי הציבור שנטל חלק בפועל בהקמת המדינה החליטו החלטות משותפות וחוקקו חוקים. היו הרבה הוגי דעות שהשתתפו במפעל הציוני, וכל אחד תרם את חלקו בהתאם לכוחו הפוליטי, אך לאף אחד אין טאבו על יסודות המדינה. לו יותר מהיהדות החרדית היו שותפים במפעל הכללי, הייתה התוצאה שונה לחלוטין. על כל פנים, התמקדות במי שחיפש להשכיח את הדת, ולא לראות את חלקם החיובי או את היעדרותם של אחרים, היא מבט חלקי החוטא למכלול. וכשמדובר בגוף גדול ובהליך דמוקרטי, המבט הכולל הינו בסיסי ומשמעותי.

ראש כולל חרדי:

אני מבין את דבריך, שהמדינה אינה מוגדרת כבעלת ישות כזו או אחרת, אלא היא מדינה דמוקרטית, ואופייה תלוי במשתתפיה; אך סוף כל סוף המדינה אינה קדושה! אנו לא מתייחסים למדינה כגוף קדוש המייצג את עם ישראל. לשם המחשה אשאל אותך האם, להבדיל, מי שלא התגייס בזמן חורבן הבית השני לצבא הבריונים נגד הרומאים, ביטל מצוות עשה של הצלת ישראל מיד צר, ומצוות לא תעמוד על דם רעך וכדומה?

ת"ח דתי לאומי:

קדושת המדינה מבוררת בהלכה. כל יראי ה' מודים ששלטון המדינה מוגדר כשלטון יהודי לגבי כל ההלכות הנוגעות לקדושת הארץ. לדוגמא הקרקע של המדינה מחויבת בתרומות ומעשרות ובשמיטת הקרקע בשמיטה, ואין דינה כקרקע של גוי. גדולי הפוסקים כמו הרב אלישיב והרב עובדיה כמו גם פוסקים אחרים סבורים שמדובר בשלטון יהודי לגבי איסור מסירת קרקעות ארץ ישראל לידי גויים. כך שיש 'חפצא' של קדושה מבחינה הלכתית בקיום המדינה. כלומר עצם השלטון שמתקיים כל רגע על ידי מדינת ישראל מקיים 'חפצא' של מצוות עשה של כיבוש הארץ, ופועל קדושה על אדמות רבות לעניין מצוות התלויות בארץ.

אמנם, אנו דנים על הציוד ההלכתי להימנע מגיוס לצבא בעת פיקוח נפש של רבים בעקבות צורך בחיילים. אם כן, גם אם נניח שלמדינה אין שום קדושה, ואדמותיה פטורות מתרומות ומעשרות ואין חובה לשבות בהם בשמיטה, הרי שללא קשר לקדושתה של המדינה, עצם המציאות של פיקוח נפש של רבים מחייב שותפות בהצלה. הבה נדמיין אפשרות בה יהודים היו יכולים להצטרף לשורות הפרטיזנים ולהציל מילונים רבים של יהודים. בוודאי תודה לי שהם היו מחויבים בזה. כך ממש גם היום ביחס להתגייסות לצבא ישראל.

התורה לא מגדירה ולא מגבילה את המצווה להציל חיי יהודי, והאיסור לעמוד מנגד. אין הגבלה לזמן מסוים או לשימוש בכלי נשק מסוימים, ואף לא לסוגי השלטון והמסגרת בה נמצאים. אם כן פשוט וברור שבכל אימת שיש יכולת להציל חיי יהודי בודד וקל וחומר חיי יהודים רבים, זוהי חובה קדושה על כל מי שמסוגל להיות שותף בכך, אלא אם כן הנזק במעשיו יהיה גבוה מן התועלת. לדוגמה, אם המרד ברומאים לא יועיל לשמור על שלטון ישראל, אלא אדרבא מסתבר שהוא יוביל להרג וחורבן, הרי שמבחינה הלכתית המצב יוגדר כמניעה ביכולת לקיים את המצווה של הצלת ישראל.

גם ביחס למדינת ישראל יש צורך לברר האם כיום טוב או לא טוב שהמדינה תתקיים. הדבר אינו תלוי בהיסטוריה או בהשקפה על המדינה כיסוד כיסא ה' בעולם. זוהי קודם כל התבוננות ריאליטית על המדינה בנקודת הזמן בה אנו נמצאים כיום, עם מבט הצופה באופן רציונלי כלפי העתיד בעזרת ה'.

אדם המגיע למסקנה שטוב יותר ליהודים שמדינת ישראל ח״ו תחרב, למרות סכנת חיים המיידית למיליוני יהודי המדינה, ולמרות הסכנה לטווח הרחוק של כלל יהודי העולם כשאין מאחוריהם מדינה שתעמוד לצידם, ולמרות הסכנה האיומה של התבוללות שעלולה לגדול במאות אחוזים כגורלם העגום של רבים מיהודי העולם, אכן טוב יותר שלא יתגייס לצבא. יהודי זה וודאי שלא יתפלל להצלחת החיילים, וגם לא יקדיש את לימוד התורה שלו לטובת המערכה הצבאית שהרי הוא מעדיף שהמדינה תקרוס ח״ו. אם יהודי כזה יסביר שהוא לא מתגייס כי הוא לומד תורה, ושהוא תורם הרבה בתפילות שלו, הרי ששקר בפיו!

לעומת זאת אדם שמגיע למסקנה הגיונית ופשוטה שמדינת ישראל טובה מאוד לעם ישראל, שהרי היא מצילה מידי יום חיים של מיליונים מהעם שלנו, השלטון מונע רציחות של יהודים ברחבי כלל העולם, ואף עוצר את יהודי ישראל החילוניים מהתבוללות קשה ביותר, ובנוסף על כל אלה עצם שלטון המדינה מזכה את כלל היהודים לקיים מצוות עשה של כיבוש וישוב ארץ ישראל, ובמקביל מרומם את כבוד ה' בעולם, שהרי כשישראל מבוזים באומות כבוד ה' מתחלל כדברי הנביא יחזקאל: ״וַיִּחְלְלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֶמֶר לְהֵם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאַרְצוֹ יִצְאוּ. וְאֶחָמֵל עַל שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה: לְכֵן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל... וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם״ (יחזקאל לו, כ-כד).

יהודי שהגיע למסקנה כזו, מחויב במצוות עשה גדולה של מלחמת מצווה לכיבוש ושמירת השלטון היהודי בארץ, במצוות עשה של עזרת ישראל מיד צר, ובאיסור חמור של לא תעמוד על דם רעך של כלל ישראל. בוודאי ובוודאי כאשר אין מספיק חיילים בלעדיו.

אגב, גם בלא לייחס למדינת ישראל קדושה, עצם העובדה שיש בארץ ישראל שלטון יהודי, מגדיר מציאות של גאולה, שהרי הגלות מוגדרת בשלושה עניינים: שעבוד תחת שלטון גויים, יציאה מארץ ישראל, ופיזור כלל ישראל, כפי שכתב מהר״ל בספרו נצח ישראל (פרק א), ודבריו מבוססים על פסוקים רבים בתנ״ך ובמקורות שונים בחז״ל. כיום אנו זוכים להפך שלוש נקודות אלו, שלטון יהודי בארץ ישראל כשעם ישראל מכונס בארצו. אנו וודאי פועלים ומתפללים לקומת גאולה רוחנית כשהחזון שלנו הוא חזרת הנבואה. אך בגדרים החומרניים הקובעים גלות וגאולה בלשונות התורה וחז״ל אנו זוכים לעקרונות המגדירים מציאות של גאולה.

ראש כולל חרדי:

איני בקי במקורות שהזכרת בעניין קדושת המדינה. בישיבותינו אנו עוסקים במוסר פרטי, ולא עוסקים בנושאים כלליים אלו. אמנם יש לנו תפיסה אחרת לגמרי, הטוענת כי לא הצבא פותר את הבעיות אלא להיפך, השימוש בכוח הזרוע הוא שיוצר את הבעיות. כך שהמדינה כלל לא מועילה לעם היהודי. בסופו של דבר לאיראן אין בעיה עם יהודים ולא עם יהדות, ותעיד על

זה הקהילה היהודית שם [אמנם אמרו חז"ל כי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, ואל לנו להשלות את עצמנו, אך זה אינו כשנאתם לציונות].

ת"ח דתי לאומי:

בטיעוניך יש, למיטב הבנתי, שלוש טעויות: א. התכחשות היסטורית ב. טעות בהבנת האיסלם ג. הליכה נגד תורתנו הקדושה.

א. התכחשות היסטורית: טענה זו מתרכזת בגורל יהדות ארצות ערב, ומתעלמת מהתועלת של מדינת ישראל למנוע פרעות ביהודים בשאר רחבי העולם. אינני מדבר דווקא על השואה הנוראה, אלא גם לפנייה היו רציחות ופוגרומים נוראיים, לדוגמא: היום אנו יודעים שבין מלחמת העולם הראשונה לשנייה (עוד קודם שנות השואה) נהרגו באירופה למעלה מ־400,000 יהודים. הטענה שלך פשוט מתעלמת מהתועלת העצומה של מדינת ישראל להצלת נפשות כלל יהדות אירופה. די בכך כדי לברר שזו טענה לא נכונה בעליל.

אמנם טענה זו אינה נכונה גם ביחס ליהודים ששהו בארצות האיסלם. ממציאי טענה זו מתארים מציאות דמיונית כאילו שבארצות האיסלם לא התקיימו פוגרומים, רציחות, אונס והתעללויות ביהודים על בסיס קבוע. טיעונים מעין אלו צמחו בערוגתם של הוגים שאינם מחפצי שלומנו, היו אלו ישמעאלים צוררי ישראל שניסו לשכתב את ההיסטוריה (לדוגמא, "העולם הערבי והיהודים" מאת אברהים אמין גאלי. "יהודי מצרים מן הכיבוש האסלאמי עד הפלישה העות'מאנית" מאת קאסם עבדה קאסם, ועוד).

האמת שונה בתכלית. הרמב"ם פתח את אגרת תימן בלשון זו: "ואתם אחיבנו, דעו כי ה' השליכנו ברוב עווננו באומה הזאת, כלומר האומה הישמעאלית רבת המשטמה לנו, והמתחכמים להרע לנו ולשנוא אותנו... ולא עמדה על ישראל כלל אומה צוררת יותר, ולא היה מי שהפליג בהכנעתנו וחיזוק שנאתנו כמותם". נכתבו בנושא זה מספר ספרים ומאמרים שמורים על אמיתת דברי הרמב"ם, הם מתארים ריבוי פוגרומים והתעללויות בצורה שיטתית (לדוגמא "המיתוס הנגדי" שנכתב על ידי סופרת אמריקאית ידועה בשם ז'אן פיטרס בספרה "מאז ומקדם"). אמנם הגויים בארצות האיסלם לא הגיעו ברשעותם לכדי רשעות הנוצרים באירופה, אך אין בזה בכדי למעט את ריבוי הפרעות, הרציחות האונס וההשפלות הנוראיות שהם בצעו ביהודים בשיטתיות.

ב. טעות בהבנת האיסלם: כל מרצה לאיסלם, כמו כל מזרחן מכיר שהאיסלם מחייב לדאוג לכך שהיהדות תהיה במצב שפל, שהרי הם טוענים שאנו משקרים והמצאנו את זהות הסיפורים בתנ"ך בצורה לא נכונה. אלא שכיום העולם יודע לעקוב אחר ההיסטוריה המתועדת, שיודעת לומר שהתנ"ך שבידינו נכח בעולם לפחות 1000 שנה לפני הופעת האיסלם על במת ההיסטוריה. דרכו של האיסלם להעמיד את השקר על הרגלים הייתה להשפיל את היהודים על ידי הגזירות

המפורסמות שכונו "חוקי עומ"ר". בנוסף לכך מידי פעם הם ערכו ביהודים פוגרומים. כלומר היהודים היו "בני חסות" אצל האיסלם, ופירוש הדברים שהם יכולים לאפשר ליהודים לחיות, ואינם מחוייבים לרצוח אותם כפי שהם מחוייבים ביחס לעובדי עבודה זרה והנוצרים; אך מאידך גיסא הם מחוייבים להשפיל את היהודים בקביעות, ולפגוע בהם מפעם לפעם. אמנם כאשר האיסלם רואה את היהודים במצב שפיר, הם יוצאים מכליהם ומחדשים חוקים שפלים שלפיהם במצב זה מחוייבים לעשות ג'יהאד ביהודים, שכן כאשר האמת של היהודים ניצבת - לשקר של האסלאם אין רגליים. זוהי הסיבה לשנאה התהומית של האיסלם כלפינו מאז שקמה מדינת ישראל. יש לאסלאם בעיה עם עם ישראל כשהוא במצב בריא ולא כפוף קומה. הקהילה היהודית באיראן אינה מעידה על כלום, כיון שהיא דלה ושפלה, ללא כל יכולת להרים את ראשה, ואת זה האיסלם אוהב. ברגע שהיא תגדל ותתעצם, הם ירצו לדלל אותה.

ג. הליכה נגד תורתנו הקדושה: התורה מצוה עלינו לכבוש את ארץ ישראל גם במחיר מלחמה. כך מפורש בפסוקי התורה ונפסק בדברי רבותינו הראשונים. הקב"ה פקד עלינו להקים שלטון יהודי בארץ ישראל, והוא חפץ שאנו נחיה בצורה מכובדת, ובכך נקדש את שמו בעולם כשהאומות כולם יראו את ברכתו וסיועו לנו לקיים את האומה במקומה הטבעי בארץ הקודש. אם כן התלונה שבעקבות הקמת מדינה ישראל האיסלם מנסה לפגוע בנו, היא תלונה נגד התורה הקדושה שמצווה אותנו להקים מדינה עם שלטון יהודי בארץ ישראל.

ראש כולל חרדי:

ראה, אנו סבורים שאת הגאולה לא אנו נביא בכוח הזרוע, אלא מקדש ירד משמים בנוי באש⁴.

ת"ח דתי לאומי:

בדברייך אתה מערבת מושגים בצורה לא סבירה. הרמב"ם בהלכות מלכים (יא, ד) מבאר, שהגאולה תבוא על ידי מלחמות שעם ישראל יילחם בגויים וינצח אותם. רבים המקורות שמתארים שזה יקרה על ידי משיח בן יוסף קודם שיגיע משיח בן דוד; וכבר כתבו גדולי ישראל שגאולה שלישית תבוא, כמו גאולה שניה, ברישיון האומות. בניית בית המקדש השלישי היא סוגיה אחרת, נבדלת מסוגיית הגאולה. דרך אגב הרמב"ם פוסק הלכה למעשה שיש עלינו מצווה לבנות את בית המקדש השלישי. דומני שאם ברצונך לפסוק כדברי רש"י במסכת סוכה, הנסתרים מדבריו במסכת כתובות (ה ע"א) שמקדש הוא מעשי ידי הצדיקים ששותפים במעשיהם עם רבש"ע, בניגוד לפסיקת הרמב"ם הברורה, הרי שאיני יודע איזה שיטה ומסורת פסיקה יש בידך. רוב מנין ובנין של גדולי ישראל נוקטים שיש בימינו מצוות עשה לכבוש את ארץ ישראל

כמפורש בדברי הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות במצוות עשה ד). שיטת ה'מגילת אסתר', שחולק על הרמב"ן, וסבור שיש לכך מניעה במשך הגלות היא שיטה דחוייה לחלוטין מההלכה. כך סבורים גדולי הדורות הקודמים ובראשם ה'אבני נזר והרב מאיר שמחה מדווינסקי, כך נוקטים גם הפוסקים הקרובים יותר לדורנו, כך נוקטים כל גדולי התורה הדתיים לאומיים, כך הכריע גם הרב עובדיה בתשובתו, כך אמר לי הרב זילברשטיין בשם החפץ חיים והחזו"א, כך נקטו הגרש"ז והרב אלישיב ועוד גדולי הפוסקים, רבים מספור. אשמח לשמוע מי מהפוסקים סבורים הלכה למעשה שאיננו מצווים כיום לכבוש את ארץ ישראל.

ראש כולל חרדי:

יש לשים את הדברים על השולחן. המצב הוא שבצורה גלויה ראשי הצבא פועלים נגד כל סממן דתי. במציאות כזו אין על מה לדבר, אי אפשר להתגייס. רק לשם המחשה מהתקופה האחרונה; הרמטכ"ל ביקר חיילים, ומה שמצא לנכון להעיר זה כשראה חייל חב"דניק עם כיתוב של "משיח" על זרועו, ואמר לו: את זה תסיר.

ת"ח דתי לאומי:

ידידי המשפט שאמרת כעת הינו פשוט שקר. ראשי הצבא מודעים להרבה פעילויות וסימני יהדות ואף מעודדים אותם. בצבא ישראל יש רבנים צבאיים, בקבע ובמילואים, והם מקבלים משכורת מהצבא, ופעולתם גלויה ומפורסמת בכל שדרות הצבא. בשנים האחרונות פעולת הרבנים בהפצת היהדות בצבא כה משמעותית עד שהמפקדים הבכירים רוצים שיהיו צמודים לחיילים בקרבות ובאימונים, ולא רק בשביל הלכות כשרות ועירוב. הם רוצים אותם במוצהר בשביל היהדות שהם מפיצים, והם אומרים בגלוי שהיהדות מרימה את המורל ונוסכת בחיילים רוח גבורה והתמסרות.

ההמחשה שהבאת מהבקשה של הרמטכ"ל מחייל להוריד את הכיתוב "משיח" מהמדים שלו, אינה קשורה כלל להסרת סממני יהדות. הלבוש הצבאי צריך להיות קבוע ואחיד, אחרת האחד ישים על מדיו סמל של משיח, וחברו ישים את סמל הלהט"ב. אלו נהלים הגיוניים של התנהלות צבאית למשמעת אחידה. בזמן המלחמה הנהלים קצת התרופפו, ורבים התחילו לשים תוויות של "משיח", וברוך ה' לא הענישו אף אחד על זה, והרמטכ"ל מצא לנכון להעיר על כך שלא בחומרה, זה ותו לא.

ראש כולל חרדי:

אי אפשר לאדם ירא שמים להתגייס לצבא הדוגל ב"כוחי ועוצם ידי" אפילו יותר מאשר גוי ממוצע בארה"ב. ראה לדוגמה את נשיא ארצות הברית שנשבע בתנ"ך והזכיר את שם ה' כמה

פעמים בנאומי. האם תוכל לשימוע זאת מהרמטכ״ל? אוי לו למפקד החטיבה שיעז להזכיר שם שמים, כי אז יעבור על ״הדתה״, כפי שכבר ראינו כמה פעמים.

ת״ח דתי לאומי:

ידידי אתה ממחזר פגמים עתיקים שברוך ה' כבר אינם קיימים, מה טעם יש להמשיך למנות חולשות שכבר התקדמנו בהם והן תוקנו ברוך ה', אנחנו כבר לא שם. כיום הרבה יציאות לקרב נפתחות באזכור מפורש של שם שמים, תפילה ובטחון בה' אלוהי מערכות ישראל. הדברים מוסרטים ומוקלטים, נמצאים במרשתת פעמים רבות. אם אתה מחפש למצוא אזכור שם שמים אצל ראשי המדינה, ראה אצל ראש הממשלה שמזכיר שם שמים בהזדמנויות רבות. אם אתה חפץ למצוא אזכורי שם שמים בקרב מפקדי הצבא, יש לך המון קצינים שנושאים את שם שמים לפני כל יציאה לקרב ולאחריה, בתפילות לפני כלל החיילים, זה דבר נפוץ מאוד. אינך מצייר באופן מציאותי את המקום המשמעותי של שם שמים במערכת הצבאית. אם בכל זאת תחפש משום מה דווקא אזכורי שם שמים של רמטכ״לים, גם את זה מצאתי בחיפוש אקראי במרשתת. בנוסף לכך, איזה גדר הלכתי יש לטיעון הזה שלך? האם אדם בסכנת חיים יימנע מלגשת לבית חולים כי ראשי המוסד מצדדים ב״כוחי ועוצם ידי״? איזה ביסוס הלכתי יש לטיעון זה?

אגב, אני מתפלא על השוואתך בין יהודי לגוי בנושא זה, אזכור שם אלוהים על ידי גוי אינו מחייב אותו בכלום! אזכור של יהודי מחייב אותו בכל ענייני חייו. זו הסיבה שיונה הנביא לא רצה ללכת לשליחות החזרה בתשובה של ניונה, כי סבר שחזרה בתשובה של גוי אינה שווה הרבה, ואין מה ללמוד ממנה על חזרה בתשובה של יהודי. כך גם ביחס לאזכור שם שמים.

ראש כולל חרדי:

הזכויות של המדינה באות רק על ידי החרדים ודתיים, ולכן לא צריך להתגייס! למעשה מפורש בתורה כי קיומנו בארץ תלוי בשמירת המצוות, ואם חלילה אנו עושים כמעשה ארץ מצריים וארץ כנען, הרי שהארץ מקיאה את היושבים עליה. כיצד נעשה את תורתנו פלסטר, ונאמר שקיומנו בארץ הוא בזכות (הציבור החילוני) העושים מעשי ארץ מצרים? כנראה שיש לארץ גולות נגד הקאה, המיוצרות על ידי המדקדקים בקלה כבחמורה, שהם בלא ספק גם הציבור החרדי.

ת״ח דתי לאומי:

סלח לי ידידי. הכיצד ניתן לכנות את כלל אחינו שאינם דתיים ״עושי מעשי ארץ מצרים״? רוב עם ישראל הינו מסורתי, ושומר על ערכי ההלכה היסודיים, וברוך ה' רחוקים מאוד מביטוי קשה זה. רבים מהם שומרים על טהרת המשפחה, ועל מצוות יסודיות נוספות. ברוך ה' הם

מלאים מצוות כרימון, גם מצוות שבין אדם לחברו וגם מצוות שבין אדם למקום. ויש להם גם זכות עצומה של מסירות נפש ממש עבור כלל האומה. גם אלו שלצערנו חוטאים הם תינוקות שנשבו, וה' יתברך לבטח קורא ורואה את זכויותיהם, ומתעלם מעוונות של תינוקות שנשבו.

הלא מפורש בתנ"ך שהקב"ה עושה ניסים גם על ידי פושעים, כפי שכתוב לגבי ירבעם בן יואש, שלמרות שהוגדר כמלך שפועל רע, ה' הושיע וסייע מאוד לישראל דרכו: "כִּי רָאָה ה' אֶת עֲוֹנוֹ יִשְׂרָאֵל מֵאֵד מֶרֶ, וְאָפֶס עָצוֹר וְאָפֶס עֲזוּב וְאִין עֲזָר לְיִשְׂרָאֵל" (מלכים ב' יד, כו). כך מפורש כבר בפרשת האזינו לגבי הגאולה האחרונה: "כִּי יָדִין ה' עֲמוֹ וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד וְאָפֶס עָצוֹר וְעֲזוּב" (דברים לב, לו). כך אומרים חז"ל ביחס להצלחת ה' את ממלכת אחאב, שהיה זה משום שכיבד את ספר התורה, וכך הם אומרים גם על הצלחת ה' את ממלכת עומרי, שהייתה משום שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל (סנהדרין קב ע"ב). זכות החילונים בימינו שדואגים לכלל ארץ ישראל בוודאי עומדת לפני ה' יתברך וזוהרת באור בהיר. אנו מוצאים כל כך הרבה דוגמאות לסייעתא דשמיא עצומה גם לפושעי ישראל בשל זכויותיהם! הסבר העניין הוא שהעבירות הינן חיצוניות לישראל, לעומת המצוות שנובעות מעומק אישיותם. כך שטענתך שאין לאחינו שאינם דתיים זכויות להתיישב בארץ ישראל, אינה נכונה. אך מעבר לכך איני מבין מה תוקף הטענה. נניח לרגע שהיא נכונה, האם היא פוטרת אותנו מחובת הצלת ישראל מפיקוח נפש כללי? כיצד טענה זו מהווה סיבה לפטור מאיסור לא תעמוד על דם רעך?!

איני יכול להימנע מלהזכיר את מדרש שיר השירים רבה (פרשה א) בו מסופר כי ריש לקיש הכניס חול לפיו של אמורא אחר שאמר דברי קטרוג על מקום ישוב של יהודים. וסיכם דבריו "אין הקדוש ברוך הוא רוצה במי שאומר דילטורייא (קטגוריא) על ישראל". היזכר נא שה' העניש את משה כשאמר על ישראל: "וַיֵּן לֹא יֵאָמְנוּ לִי" (שמות ד, א). ישעיהו הנביא נענש על שאמר: "וּבְתוֹךְ עַם טְמֵא שִׁפְתֵי אֲנֹכִי יוֹשֵׁב" (ישעיהו ו, א). וכשאלהו הנביא קינא על מעשי עם ישראל, ה' העביר אותו מתפקידו ומינה את באלישע. איננו עוורים ביחס למצב הרוחני של עם ישראל, אך יש צורך לבחינה מדויקת של המצב, וחובה עלינו להיזהר שלא להרחיב אפילו כחוט השערה מהחטאים הקיימים.

מוטל עלינו ללמד זכות. זכות אמיתית לא רק בפלפול האצבע. עלינו להאמין בלב שלם שיש לעם ישראל זכויות רבות, כפי שהורו לנו חז"ל כי "אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון" (ברכות נו ע"א). בוודאי כשאנו רואים בעינינו כל כך הרבה מצוות שנעשות על ידי חלק זה של עם ישראל. היכן שבידינו למחות ולמגר חטאים, נעשה זאת בכל כוחנו. במקום שאפשר לעמוד בפרץ, חובה עלינו לעשות זאת. אך כלפי שמיים עלינו למנות את זכויותיהם, ולמעט בעוונותיהם, שהרי הם באמת נגדר אנוסים וכתינוקות שנשבו בחוקת מהגויים. כך ממש טען

הרמב״ם, וכתב בחריופּוֹת אודות חכם בבלי, שלימד חובה על עם ישראל: ״וכאשר עמד המלאך ולימד חובה על יהושע בן יהוצדק בשביל בניו שהיו נושאים נשים שאינן ראויות לכהונה, הרחיקו האל, כמו שאמר ״יְגַעַר ה' בְּךָ הַשָּׁטָן וַיְגַעַר ה' בְּךָ הַבַּחַר בִּירוּשָׁלַם הָלוֹא זֶה אוֹד מְצֹל מְאֹשׁ״ (זכריה ג, ב). אם כך נענשו עמודי עולם: משה, אליהו, ישעיהו ואפילו מלאכי השרת, כשנשאו בעדת ישראל מעט דברים, כל שכן קל מקלי עולם יתיר לשונו.

ראש כולל חרדי:

ראה, למעשה החרדים תורמים, מתפללים ואומרים תהילים, ואם כן מהי טענתך כלפינו? בציבור החרדי דווקא הייתה התגייסות משמעותית להצלחת הלוחמים: ילדים אמרו פרקי תהילים, ומגיל שנתיים אנחנו שרים ״אחינו בית ישראל״, נשים בכל ערב התכנסו לתפילות, וחרדים התאגדו לקריאה יומיומית של ספר תהלים. אנו מאמינים שההשתדלות הרוחנית, גם אם אינה מספיקה בפני עצמה, הרי שכוחה לא פחות מההשתדלות המעשית. עצרות חיווק ותפילות רבות הינן בהחלט גם שותפות. ואם כך זה לבדו סיבה מספקת לפטור את החרדים מגיוס לצבא, כיון שהם תורמים כל כך הרבה בתפילות ובלימוד תורה!

ת״ח דתי לאומי:

אכן, בני הציבור החרדי תורמים ברוחניות, אך אין בזה בכדי להצדיק את העובדה שאינם מקיימים את ציווי התורה להילחם במלחמת מצווה, ולהציל את רבים מישראל מסכנת חיים. אביא דוגמה לדבר מהיחס של עולי בית שני ליהודים שנשארו בגלות ולא טרחו לעזור לכינון גאולת ישראל בימיהם. הגמרא מספרת על ריש לקיש שלא רצה ללחוץ את ידו של רבה בר בר חנה, שהיה צאצא של יהודים שנשארו בבבל, ואמר לו משפט חריף: ״אלהא סנינא לכו״ (יומא ט ע״ב). דהיינו, אלוהים שונא אתכם, או שהתכוון לעצמו, ואמר בלשון שבועה: אני שונא אתכם. מסבירה הגמרא שדבריו נובעים מכך שחשב שאם כלל יהודי בבל היו מתאמצים לסייע לעלייה והתיישבות בארץ ישראל, ה' היה מזכה את עם ישראל בגאולה קבועה. ובעקבות כך שלא הושיטו ידם ליישוב ארץ ישראל, הנהיג ה' שכית שני לא יהיה גאולת עולמים.

היהודים שנשארו בבבל קבלו גערה זו הנושאת אחריות כללית לחורבן בית שני, למרות שהם למדו הרבה תורה ועסקו בתפילה. יש לברר מדוע ריש לקיש אמר זאת. מדוע בני ארץ ישראל חשו כך כלפי בני בבל, הלא הם התפללו ולמדו תורה. יתירה מזו מדוע מנעו מהגאולה להיות גאולת עולמים, הלא הם התפללו ולמדו תורה?! יש לכך שתי תשובות, ושתיהן רלוונטיות גם לדיוננו כלפי אי גיוס לעזרת כיבוש ארץ ישראל והצלת ישראל מיד אויביהם.

מבחינה רוחנית: כשהקב״ה מעוניין לנסות את עם ישראל במצווה מעשית כללית כמו ארץ

ישראל, הוא חפץ שיקשיבו לו, בעת הזו ה' אינו מעוניין שיתפללו וילמדו תורה על חשבון אי קיום המצווה המעשית. כשעם ישראל בשהותם במדבר לא צייתו לציווי לעלות ולטרוח עבור כיבוש ארץ ישראל, גזר עליהם ה' מיתה במדבר, למרות שרצו לעסוק בתורה ובתפילה במדבר. כך נגזר גם בעקבות אי המאמץ לעלייה והתיישבות בארץ ישראל בימי בית שני. בימינו יש מצות כיבוש ארץ ישראל שלא הייתה קיימת במשך כל שנות הגלות. במשך הגלות היינו אנוסים, בימינו ה' מזכה אותנו במצווה גדולה הזו, האם נזכה בה או ח"ו נחמיצנה?

מבחינה רוחנית מעשית: עיין בדברי הראשונים הפזורים במקומות רבים בתורתנו הקדושה⁵ שמבארים שה' יתברך מנהיג את עולמו באופן כזה שהוא נותן לעם ישראל את הכוח לפעול פעולות, ואם הם אינם לוקחים את המתנה הזו שהוא נותן ומשתמשים בה, המתנות שהוא מציע פשוט לא יבואו לעולם.

כך דרך הנהגתו יתברך בדם הפרטי: אם לא יטרח לבשל אוכל, לא יהיה לו אוכל מבושל. ואם לא ילך לרופא לא יתרפא, ואם לא ילחם מול מפגעים הוא ייפגע. לא כי ה' חפץ שיאונה לו רע, אלא כי ה' נותן לו רצון, חכמה וכוח לבשל, לחבוש מכאובו ולהילחם מלחמתו; ואם אינו רוצה לקחת אותה, ה' יתברך אינו מכריחו לקבלה. נזכיר לדוגמא את דברי הרמב"ן שכותב זאת ביחס למצוות מלחמה באויבים שלנו. הוא מבאר כי התורה מצווה עלינו לנהוג בדרך הטבע, ולקבל את הכוח שהוא נותן לנו להילחם באויבינו וכך להינצל מידם: "צותה התורה החלץ הנלחמים, וענין משוח מלחמה להשיב היראים... כי אם ראויים הם יוצאים במעט גוי ונוצחים בלי נשק, ואילו היו חייבים בניצוח עם לא יועיל למו, רק הענין כי ראויים להתנהג בדרך הטבע והמקרה".⁶ אם כן כפי שמצאנו בימי דור המדבר, ובעליית בית שני, שהעיסוק בתורה ותפילה, אינם פטור ממצוות השעה להציל את נפשות כלל ישראל, כך ממש הדבר גם בימינו!

סיכום

ראש כולל חרדי:

חשוב לי לציין שאינני מתימר להבין את השקפת העולם החרדי, סוף סוף בישיבה לא למדנו "לימודי אמונה", הנוגעים לנושאים בהם אנו דנים, אלא למדנו רק ספרי מוסר המתייחסים

5 תוספות נדה טז ע"ב ד"ה הכל בידי שמים ובעוד מקומות בש"ס; ריטב"א ב"ב קמד ע"ב ד"ה חוץ מצינים פחים; שמונה פרקים לרמב"ם פ"ח; פירוש הרמב"ם למסכת אבות ה, כב "על כרחך אתה נולד"; שו"ת הרמב"ם סימן תלו; חידושי המאירי לסוטה ב ע"א; דרשות הר"ן דרוש שמיני; ספר העיקרים ה, ה; עקידת יצחק לספר בראשית שער כו

6 רמב"ן איוב לו, ז

לעבודת ה' האישית, שהרי בציבור החרדי הרבנים קובעים את ההנהגה, ולא עוסקים כל כך בהסברת דרך ההנהגה.

אכן אין לנו כל הסבר כיצד ייתכן שהקב"ה מקבץ את נדחי ישראל, ועושה כל כך הרבה ניסים ליישב את ארץ ישראל על ידי יהודים פורקי עול. אנו חיים עם השאלה הזו ללא תשובה. לציבור הדתי לאומי יש תשובה לשאלה זו, ה' עושה ניסים, כיון שזו התחלת הגאולה והתגשמות מלכות ה' בעולם, גם לסאטמר יש תשובה שזהו כוח ה"סיטרא אחרא", ואילו הציבור החרדי נשאר עם השאלה, ואין לנו אלא את האמונה כפי שמסורה לנו מזה דורות בגלות המרה, שאמנם בקיום המצוות טמון האושר וההצלחה, ובעזיבתם מוות ורע, ובמציאות צריך עיון.

אכן ביחס לשותפות האקטיבית עם החילונים בבניין החומרי של הארץ כחלק מתהליך הגאולה, הייתי אכן מגדיר שיש נקודה משותפת שבה בני הציבור הדתי לאומי וקהילת סאטמר מובנים יותר מהציבור החרדי, והיא בהסבר המציאות.

ת"ח דתי לאומי:

תורה לך ידידי על השיח ההלכתי. כפי שהדברים עומדים מול עיניך, הזכרת תשובות רבות להימנעות מגיוס לצבא, אך אף אחת מהן אינה מבוססת על המציאות כפי שהיא, או על גררי הלכה מבוססים. וכעת אתה מודה שגם למבט הכללי על תהליכי גאולתם של ישראל, אין לציבור בני התורה החרדים הסבר. אפשר אולי שזו הסיבה שאינכם לומדים נושאים אלו בישיבות.

אציג לפניך שלושה יסודות של גאולה העומדים ומאירים את דרכנו:

א. דבר ה' מתקיים מול עינינו, קיבוץ גלויות מארבע כנפות הארץ. מאורע חד פעמי בכל ההיסטוריה האנושית! איננו מכירים מקרה דומה בו עם שהיה מפוזר בכל כנפות תבל נקבץ ובא לו למקומו הראשון. אין ספק בעולם כלל שאנו רואים מול עינינו את התגשמות חזון הנביאים. אני סבור שאין אף אחד בעולם שיכול לחלוק על נקודה זו.

ב. ארץ ישראל הולכת ונותנת פירותיה בעין יפה. כפי שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין צח, א: ״ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: ׳וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא׳ (יחזקאל לו, ח), וכדברי חז"ל הנזכרים ברש"י: ״וְהִשְׁמַתִּי אֶת הָאָרֶץ וְשָׂמְמוּ עָלֶיהָ אֲיִבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ - זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה״ (ויקרא כו, לב), וכמפורש במדרש תנחומא (שופטים, ט) שארץ ישראל לא תתיישב על ידי ישראל עד בוא הגאולה השלישית: ״והשלישית יותר בה שאין מתיישבין בארצם אלא בגאולה שלישית, גאולה ראשונה זו גאולת מצרים, שניה זו גאולת עזרא, שלישית אין לה הפסק״.

ג. יש לעם ישראל שלטון יהודי, ובמדינה יש חוקים רבים שמבטאים את יהדותה, אך מעל כל זה היא במוצהר מדינה של יהודים, כפי שכותב הרמב"ם בהלכות חנוכה פ"ג ה"א בתארו את פסגת נס חנוכה: "וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני". מדובר על מלכים שהיו גרועים בהרבה מראשי ממשלות ישראל, חלקם טבחו בחכמי ישראל וגרמו לשמד נוראי בקרב העם, ולמרות זאת הרמב"ם מכנה זאת מלכות ישראל שיש להודות ולהלל את הקב"ה עליה.

אגב השוואתך את התפיסה הבהירה של הציבור הדתי לאומי לתפיסת סאטמר אינה סבירה כלל בעיני. חשוב, האם אתה מכיר פעם אחת בהיסטוריה של עם ישראל, בו הסיטרא אחרא פעל פעולות של קיום דברי נביאים כפשוטם, ושינה את המצב של עם ישראל מהקצה לקצה לטובה לחזרה לארץ ישראל, באופן שמרומם את כבוד ה' בעולם, במובן שמפורש בספר יחזקאל ובמקומות רבים אחרים בתנ"ך, באופן ששוב עם ישראל עומדים בכבודם, ואינם נרמסים ונטבחים ללא יכולת תגובה? האם יש משהו דומה לזה, או אולי דומה לדומה? וכי יש איזושהי היתכנות לתפיסת המציאות של סאטמר?!

אסיים בתפילה שה' יתברך יאיר את עיני כל ישראל להתאחד ולפעול עם אל להחיש את המשך גאולת ישראל, כדברי המדרש: "עתידה בת קול להיות מפוצצת באהלי צדיקים ואמרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו" (ויקרא רבה כו, ב). יהי רצון שה' יתברך יאיר את עינינו בחסד וברחמים, כנבואת ישעיהו: "בְּרִגְעַ קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ: בְּשִׁצְף־קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רִגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עֹלָם רַחַמְתִּיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ ה'" (ישעיה נד, ז-ח).

קול
במחשבה

